

BİR DEDİKODU İLETİM MEKÂNI OLARAK İNTERNET SİTELERİNİN FORUMLARI

The Forums of Internet Sites as Places to Exchange Gossip

Hatice KOCABAY*

ÖZET

1990'lı yıllarla beraber Türkiye'de internet kullanımı yaygınlaştıkça, insanlar, bildiklerini yazılı hale getirip internet ortamında, her geçen gün kullanıma sunulan yeni teknolojilerin sağladığı rahatlıkla diğer insanlarla paylaşma imkânına sahip oldular. İnternet sitelerinde forumların açılmasıyla beraber, her konuda bilgi paylaşımında büyük bir artış olmuştur. Kuruluş amaçları (siyaset, spor, sağlık, sanat, edebiyat) ve hedef kitleleri (kadınlar, erkekler, takım taraftarları, öğrenciler, memurlar) değişiklik gösterse de, çeşitli internet sitelerinin açtığı forumların, her alanda bilgi paylaşımının hızını da arttırdığı yadsınamaz bir gerçektir. Günümüzde bu forumlar, hız özellikleri sayesinde, aynı zamanda dedikodu iletim mekânı olma işlevini de üstlenmiştir. Aynı anda binlerce kişiye ulaşabilme imkânını sunan sanal ortam, iletinin dolaşım hızını arttırdığı için- bu çalışmada ayrıntıları ile incelendiği gibi- dedikodu paylaşımında da tercih edilmektedir. Sözkonusu siteye üye olan kişiler, kullanıcı adı altında görüşlerini yazdıkları için, hiç kimsenin kimseye hesap verme, zan altında kalma, suçlanma, güvenini kaybetme gibi korku ve sorumlulukları da olmadığından dedikodular, sanal ortamda çok hızlı bir şekilde geniş bir kitleye ulaşabilmektedir. Bu çalışmada "bilgi ve paylaşım platformları"olarak hizmet vermek için kurulan, çeşitli internet sitelerinin forumlarının, bir sözlü kültür ürünü olarak dedikodunun iletiminde, yeniden üretilmesinde ve dolaşım hızında nasıl bir payının olduğu sorusuna yanıt aranacaktır.

Anahtar Kelimeler

Sözlü kültür, dedikodu, dolaşım hızı, internet sitelerinin forumları.

ABSTRACT

In Turkey, from the 1990s onwards as the internet use has become more and more widespread, people have gained the opportunity of putting the things they know into writing and share them with others on the internet thanks to the convenience provided by new technologies. With the opening of the forums, information sharing on a wide range of subjects has increased. Even if the purposes on the establishment of the forums (politics, sport, health, art, literature etc.) and their target audiences (women, men, football fans, students, clerks etc.) differ from one another, it is an undeniable fact that the forums opened by various internet sites increase the speed of information sharing. At the present day, due to their speed quality, forums also function as places to exchange gossip. Cyber media which enables its users to access thousands of people is also preferred to exchange gossip due to the fact that it increases the speed of gossip circulation. Members of the internet sites write their views by using a user's name, i.e. a nickname, so nobody has to explain anything to anyone and nobody is responsible for what s/he writes on. This also helps gossip to spread rapidly amongst people on cyber media. Throughout this study, the role of the forums of various internet sites, basically established as "the platforms of information sharing", in the transmission of the gossip as verbal culture and reproduction and the circulation speed of it will be analyzed.

Key Words

Verbal culture, gossip, circulation speed, the forums of internet sites

Dedikodu, bir tanıklık, bir olay, bir haber hakkında yapılan konuşma eylemlerinin ağızdan ağıza kulaktan kulağa yayılarak iletilme mekanizmasıdır. Bir diğer tanımla dedikodu, "Ateş olmayan yerden duman çıkmaz" atasözünü tartışmaya açan, ateş olmayan yerden de

duman çıkabileceği ihtimalini düşündürten, ilk tanımda da belirtildiği gibi konuşma eylemlerini kapsadığı için bir sözlü kültür ürünüdür. İnsanlar neden dedikodu yapma ihtiyacı duyar, dedikodu ne işe yarar? Dr. Jean-Noel Kapferer, *Dedikodu ve Söylenti* adlı kitabında de-

* Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi (kocabay@bilkent.edu.tr)

dikodunun ne işe yaradığını şu cümlelerle açıklıyor: “Bir toplumun arzularını, korkularını ve obsesyonlarını ortaya çıkaran” dedikodu, genelde toplumun; özelde mensubu olduğumuz iş ve sosyal çevrelerin kurallarını anlamamıza ve aktarmamıza, dolayısıyla da hangi hareketlerimizin kabul görüp hangilerinin eleştirileceğiyle karşılaşacağını öğrenmemize yarıyor” (112). Psikolojik nedenleri ayrı bir çalışma konusu olabilecek olan “dedikodu” kavramının bu çalışmada ağızdan ağıza kulaktan kulağa iletim mekanizmasının, kent ortamında, bir yazılı kültür ürünü olan İnternet sitelerinin “forum”larında nasıl işlediği ele alınacaktır.

Walter J. Ong *Sözlü ve Yazılı Kültür* adlı kitabında yazıyı “kendinden öncekini yutan, son derece emperyalist bir etkinlik” olarak ifade eder (25). Bu tanıma dayanarak, bu çalışmada aynı zamanda sözlü kültürde dedikodunun iletim araçları sayılabilecek ağız ve kulağın yerini artık yazılı kültür bağlamında, bilgisayar klavyesini yönlendiren el ve ekranda yazılanları okuyan göze bıraktığına da işaret etmeye çalışacağız.

Bu iletim mekanizmasının ister yazılı olsun ister sözlü olsun hiç de küçümsenemeyecek bir boyut alabileceğinin altını çizmek açısından aşağıda 20 Mayıs 2006 tarihinde Işık Samancılar’ın *Radikal* gazetesindeki “Dedi-kodu” başlıklı yazısından aşağıdaki alıntılama yapılarak yerinde olacaktır. “Bilge, karşısında duran iki adamı ilgiyle süzerek, “Sorun nedir?” diye sormuş. Adamlardan biri diğerine işaret ederek, “O, yaptığı dedikodularla sadece benim şöhretimi mahvetmekle kalmadı, bu köydeki pek çok insanın da canını yaktı!” demiş.

Öteki hemen atılmış: “Üzgünüm... Böyle olsun istememiştin.

Tüm söylediklerimi geri alıyorum.”

“Yaa... bunun gerçekten her şeyi

düzelteceğini mi sanıyorsun?” diye söze katılmış bilge,

“Yarın köy meydanına kuş tüyü yastığınla gel.”

“Nasıl yani?...”

“Dediğimi yaparsan anlayacaksın.”

Ertesi gün köy meydanında buluşmuşlar. Bilge, adamın eline bir makas vermiş ve yastığı kesip içindeki tüyleri boşaltmasını söylemiş. Yastıktan boşalan tüyler rüzgârla birlikte etrafa savrulunca, “Şimdi,” demiş bilge, “Bunların hepsini toplayıp bana getir.” Adam saşkınlıkla, “Ama bu mümkün değil!” diye cevap vermiş. “Baksamıza, duvarların ardındaki bahçelere kadar savruldular. Öyle geniş bir alana yayıldılar ki bunların hepsini toplamak imkânsız...” “Tıpkı başkalarının hakkında sarf ettiğin sözler gibi” demiş bilge, “Yaptığın dedikoduların nerelere, ne kadar uzak mesafelere kadar gittiğini ve nelere sebep olduğunu bilebilir misin, söylesene?...”

Bu kısa anekdottan da anlaşılacağı gibi, dedikodu hiç de öyle ‘denilip-konulduğu’ yerde durmayan, günümüz İnternet teknolojisinin de yardımıyla, belki de fizik terimiyle ışık hızıyla hareket eden bir kurgu yumağı olmuştur. Kurgu yumağıdır çünkü bu iletimde insanların en çok rahatsız oldukları ya da beğendikleri nokta söylenenlerin/yazılanların gerçeği yansıtmadığı noktasıdır. Bu çalışmanın konusu olan İnternet sitelerinin forumlarının durumu da bu şekildedir. Forumların oluşumu İnternet kullanımı ile mümkün olmuştur. İnternet yaygınlaştıkça bilgi paylaşımında bir patlama oldu. Artık herkes bildiklerini yazılı hale getirip internet ortamında rahatlıkla diğer insanlarla paylaşma imkânına sahip oldu. İnternet’te açılan tartışma forumlarında her konu hakkında yazılar yayımlanıyor. İnternet sayesinde bilgi—bu çalışmada daha çok dedikodu bağlamında— çok hızlı şekilde dünyanın her kö-

şesine iletilebilmekte, küresel ölçekte erişilebilir kılınmaktadır. Bu bağlamda “bilgi ve paylaşım platformları” olarak hizmet veren, aranan bilgi, eğlence v.s. ne ise tek bir adreste görüşlerimize sunan “forumlar” doğdu. Peki neydi “forum”ların doğuş amacı? Herkesin “fayda” görüşü elbette farklı, bazıları ilgi alanı olan konuların içeriklerini inceleyen, bir başkası gündemi yakalamak adına araştırmalar yapmayı tercih eder. Kuruluş hedefleri çeşitlidir forumların, siyaset, spor, sanat ve edebiyat, gündem, kadın/erkek yaşamı, sağlık, cilt bakımı, bebekler ...ve daha niceleri. Buna bağlı olarak da hedef kitlesi farklılık gösteriyor. Ve hedef kitlenin mensupları, yani İnternet kullanıcıları; hangi konuda bilgi birikimine sahipsek, hangi konuda fikirlerimize güveniyorsak, diğer kullanıcılarla kendi fikirlerimizi yarıştırmıyor, çarpıştırmıyoruz. Günümüzde bu forumlar aynı zamanda dedikodu iletim aracı olarak kullanılmaktadır. Aynı anda binlerce kişiye ulaşabilme imkânını sunan sanal ortam, iletinin dolaşım hızını arttırdığı için dedikodu paylaşımında da tercih edilmektedir. Sözkonusu siteye üye olan kişiler, kullanıcı adı altında görüşlerini yazdıkları için, hiç kimsenin kimseye hesap verme, zan altında kalma, suçlanma, güvenini kaybetme gibi korku ve sorumlulukları da olmadığından dedikodular, sanal ortamda çok hızlı bir şekilde çok fazla bir kitleye ulaşabilmektedir. Ancak yine bir internet sitesinden (<http://www.karacanakademi.com>) edinilen bir habere göre nadir de olsa, forumlarda yazılan gerçeğe aykırı beyanlar için yaptırımlarda da uygulanmaktadır. Sitedeki haber şöyledir: *Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Volkan Gönğör adlı vatandaşın hisse senetleri IMKB’de işlem gören Frigo-Pak Gıda Maddeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.yle ilgili olarak www.hisse.net adresli İnternet sitesinin forum kısmına*

voltran2 kullanıcı adıyla yönlendirici nitelikte, gerçeğe aykırı, objektif olmayan, subjektif içerikli yorum ve tavsiyelerde bulunduğunu belirledi.

Kurul bu nedenle Volkan Gönğör’e 10 bin 980 YTL para cezası verilmesini kararlaştırdı. SPK daha önce izinsiz olarak yatırım danışmanlığı faaliyeti verdiğini tespit ettiği internet sitelerinin sahiplerine çeşitli cezalar uygulamıştı. İlk kez bir internet sitesinin forum kısmına görüşlerini yazan bir kullanıcı para cezası aldı.

“Önemli sırları ve kişisel bilgileri, kimliğini belli etmeden internette açıklamak” olarak tanımlanan bir forum terimi olan *Blog- ifşa* terimi de şimdiden Türkçe’de yerini almış görünüyor. Örneğin, her kademedeki devlet memurunun meslekî bilgi edindiği bir site olan *Memurlar.net*’in forumunda ilgili bakanlık tarafından hiçbir açıklama yapılmadan yapılacak atamalara, sınav baraj puanlarına, maaş zamlarına, yönetmelik değişimlerine varana kadar geniş bir yelpazede dedikoduların ortaya çıktığından söz edebiliriz. Yapılan yazışmalardan edindiğim izlenime göre, bu dedikodular foruma sunan kişinin bunlara nereden ulaştığı merak konusu bile olmamaktadır. İnsanlar büyük bir inanma isteği ve kabul gücü ile bu bilgilere dair daha detaylı bilgi talep etmektedir. Bu yazılanları insanlar birbirlerine “forward” ettikçe bu zincir daha da büyümekte yeni yeni forumlar oluşmaktadır. Forumda yazılanlar kartopu misali çoğalarak büyümekte ve sonuç, başlangıçtan bambaşka bir hal almaktadır. Yine bir iş bulma sitesinde forumlarda “Günde 1 saat zaman harcayarak internet üzerinden para kazanabilirsiniz” dedikodusu hızla yayılmakta iken, kadın sağlığı ve güzellik sitelerinde de sitenin içeriğine uygun dedikodular hızla yayılmaktadır. Yine *Hatunca.net* sitesinden örnek ver-

mek gerekirse, sanıldığıının aksine çıkılanın şişmanlatmadığı, karınca yağı yumurtasının istenmeyen tüylere kesin çözüm olduğu gibi kimin söylediği belli olmayan doğruluğu şüpheli haberler dolayışmadır. Bir spor sitesi olan *ajansspor.com* forumlarında da şampiyonluk kutlamalarına katılmayan bir futbolcu ile ilgili olarak, yüksek bir para karşılığı başka bir takıma transfer olacağı dedikodusu gündemdedir. Bir sağlık sitesinde de “Kuş gribi içme sularından da bulaşıyor” “AIDS’e çare bulundu” gibi sık duymaya alıştığımız dedikodulara rastlanmaktadır. Yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi başta bilgi ve paylaşım platformları olarak kurulan bu forumların dedikodu iletim mekânı olmalarının, bir sosyal ortam olmalarını psikolojik boyutunu irdelemek de bu çalışma bağlamında yerinde olacaktır. 23 Mayıs 2006 tarihli bir haberde Milliyet gazetesinde şöyle bir habere yer verilmiştir.

Bilimsel olarak kanıtlandı: Başkaları hakkında dedikodu yapmak, başkalarını karalamak ve şikâyet etmek insanları bir araya getiriyor; sosyal ortam yaratıyor. Düne kadar dedikodu yapmanın insan ilişkilerinde neden olduğu hasar konusunda herkes hemfikir. Ancak psikologlar, en son yaptıkları araştırma sonucunda başkaları hakkında dedikodu yapmanın, başkalarını karalamanın ve skandalların insanları bir araya getirip yakınlaştırdığını açıkladı. Oklahoma Üniversitesi öğretim üyeleri tarafından yapılan deneyde, “Brad” ve “Melissa” adlı iki sanal karakter yaratılarak, bir grup insana bu karakterlerin sesi olarak iki kişinin önceden kaydedilen konuşmaları dinletildi. Gruptan daha sonra Brad ve Melissa hakkında sohbet etmeleri istendi. Psikologlar, gruptakilerin Brad ve Melissa hakkında antipati duydukları şey-

lerden bahsederken birbirleriyle yakınlaştıklarını, sempati duyulan şeylerden bahsetmenin ise gruptaki insanlar arasında hiçbir bağ yaratmadığını belirlediler. Şikâyetin bağlayıcı olduğu da gözlemler arasındaydı.

Bu haberin de ortaya koyduğu gibi başkaları hakkında antipati duyulan hoş gitmeyen haberlerin konuşulması da bu forumlarda insanlar arasında kurulan bağı güçlendirmektedir. Örneğin *Memurlar.net* adlı sitede eğitim fakültesinde olan öğrenciler ve fen-edebiyat fakültesi öğrencileri ayrı forumlardan yazışmaktadırlar. Fen-edebiyat fakültesi mezunu öğrencilerin öğretmen olmasını istemeyen, onlardan önce kendilerinin atanmasını isteyen öğrencilerin bu isteği onları kendi aralarında ayrı bir forum oluşturmalarına sebep olmuştur. Yukarıdaki Brad ve Melissa örneğinde olduğu gibi, eğitim fakülteliler forumlarında fen-edebiyatlı gruba antipati duymaları ile aralarında bir bağ kurmuşlardır. Bu nedenle de karşı grup hakkında çıkan dedikodular çok hızlı bir şekilde yayılmaktadır.

Yaşar Çabuklu *Varlık* dergisinde yayımlanan “Sözlü Kültürün Bir Parçası Olarak Dedikodu” yazısında, [ö]zellikle 1980’lerden sonra ticarî çerçevede bir ‘konuşma patlaması’ yaşandığını, televizyonlar, gazeteler, dergiler vb. aracılığıyla dedikodu kültürünün beslenerek milyarlarca dolarlık bir piyasa oluştuğu söylenebileceğini yazar (30). Çabuklu’nun ifadesinden yola çıkarak bunlara ek olarak, bu çalışmada da ele alındığı gibi 1990’lı yıllarla beraber dedikodunun kendine İnternetteki forumlarda da “saygın” bir yer edindiğini söylemek yerinde olacaktır. 1990’lı yıllarla beraber Türkiye’de İnternet kullanımı yaygınlaştıkça, insanlar, bildiklerini yazılı hale getirip İnternet ortamında, her geçen gün kullanıma sunulan yeni teknolojilerin sağladığı

rahatlıkla diğer insanlarla paylaşma imkânına sahip oldular. İnternet sitelerinde forumların açılmasıyla beraber, her konuda bilgi paylaşımında büyük bir artış olmuştur. Kuruluş amaçları (siyaset, spor, sağlık, sanat, edebiyat) ve hedef kitleleri (kadınlar, erkekler, takım taraftarları, öğrenciler, memurlar) değişiklik gösterse de, çeşitli internet sitelerinin açtığı forumların, her alanda bilgi paylaşımının hızını da arttırdığı yadsınamaz bir gerçektir. Forumlarda olduğu gibi kullanıcı adlarıyla, çeşitli konularda bilgi verilen bir site olan Ekşi Sözlük'te **“forum”** için şu tanım kullanılmıştır: **Atıp tutma mekânı**. Bu iletim mekanizması o kadar yaygınlaştı ki *hayatımızforum.com* adında başlıbaşına bir internet sitesi bile kurulmuştur. Sayısız insanı buluşturan bu forumlarda dedikodu, ağızdan ağıza kulaktan kulağa yayılabildiğinden çok daha fazlasını başarmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışmada yukarıda verilen örneklerle, daha önce bu konuda yapılmış çalışmalardan yapılan alıntılarla, dedikodunun yeni bir iletim mekânı olan internet sitelerinin bu mekanizma içindeki işleyişine değinilmeye çalışıldı. “Ateş olmayan yerden duman çıkmaz” ve “Duyduğuna hiç inanma, gördüklerinin de yarısına inan” gibi atasözlerinden hangisinin benimseneceği de forumlarda yazanların tercihine kalmıştır. Dedikodu, kulaktan kulağa ağızdan ağıza yayılma rotasına İnternette, forumlarda devam etmektedir. Söz yerini yazıya bırakmıştır artık forumlarda, sanal âlemde de olsa bir sosyal ortam oluşturarak, teknolojinin nimetleriyle çok uzaklara da ulaşarak, insanlar deyim yerindeyse ‘lafın belini kırmaya’ devam etmektedirler. Bu biçimiyle, forumlarda yapılan dedikodular, çocuklar ve aynı zamanda büyükler arasında oynanan “Kim, Kiminle, Nerde, Ne Zaman, Ne yapıyor” oyununa benzetilebilir. Sözkonusu oyunda bir kâ-

ğıt parçası elden ele dolaşır. Bu soruların herbirini, bir oyuncu sırası gelince kâğıtta cevaplayıp, yazdığı yeri katlamak suretiyle, yanındaki kişiye uzatır. Sıradaki kişi de sıradaki soruyu yanıtlar ve bu iletim mekanizması sorular bitene kadar devam eder. Herkes birbirinden, ne yazacağından bihaberdir. Sonuçta herbir sorunun cevaplanmasının ardından katlanan kâğıt açılır ve ‘kimin, kiminle, nerde, ne zaman, ne yaptığı’ okunur. Ortaya çıkan sonuç her zaman güldürücü ve şaşırtıcıdır. Herkes bu oyuna kendi kafasında kurguladığı ile katılmıştır ve ortaya çıkan sonuç kulaktan kulağa oyundan daha da komiktir. Çünkü kulaktan kulağa oyununda, oyuncular arasındaki mesafe kısa ve iletim sözlü olduğu atıp tutmada daha dikkatli davranılır. Ancak bu oyun yazılı olarak oynandığında, atıp tutmak daha rahattır. Bu çalışmada incelendiği gibi İnternetteki forumlarda da dedikodunun iletim mekanizması da sözkonusu oyunlardakine benzer şekilde işlemektedir. Günümüz sanal ortamında, yine başka bir sitede tanımlandığı şekliyle “bir atıp tutma mekânı” olan “forumlar” da dedikodunun yeniden ürettiği ve iletildiği mekânlar olma işlevini üstlenmişlerdir.

KAYNAKLAR

- Çabuklu, Yaşar “Sözlü Kültürün Bir Parçası Olarak Dedikodu”. *Varlık* (Temmuz 2006): 26–30.
- Kapferer, Jean- Noël. *Dünyanın En Eski Medyası: Dedikodu ve Söylenti*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1992.
- Ong, Walter J. *Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözlün Teknolojileşmesi*. İstanbul: Metis Yayınları, 2003.
- Samancılar, Işık. “Dedi-kodu” 20 Mayıs 2006. <<http://www.radikal.com> | >
- www.milliyet.com.tr
- www.memurlar.net
- www.hatunca.net
- www.karacanakademi.com
- www.ajansspor.com
- www.hayatımızforum.com